

THINK NAMIBIA
Sustainable Forest
Management

LITETO MAUGHUVA MUNAMIBIA

LIFANO #3

USHILI KUHAMENA LITETO MAUGHUVA MUNAMIBIA

Mukosho wo madighovito tondo k watika N\$ 5,000 kumetera da parutatu.

Viyeramo vya liteto lya vitondo kapi lyakarsa nandando po yulira unene po kumaghulitiro gha ghapandje ntje vyavyo shimpe kapivana viruwanita.

Mumwaka wa 2019 tona dokutika ku 75,000 dovitondo kwaditwara pandje yoshirongo unenepo moChina.

Maghulito gha vitondo kwa gha ngungunyikira **kutika ku miliyuna N\$24** mu mwaka ku vanandimaghona vaweki livhu.

Likaropo lya vitondo vya viwa visheshu unene morwa likuro lyavyo lya maranga. Vyapurango mwaka dadingi kutika ku 100 kuuo va ka viyangure, ano mu unene kutika Diametera unene munaupatji sentimetera 40.

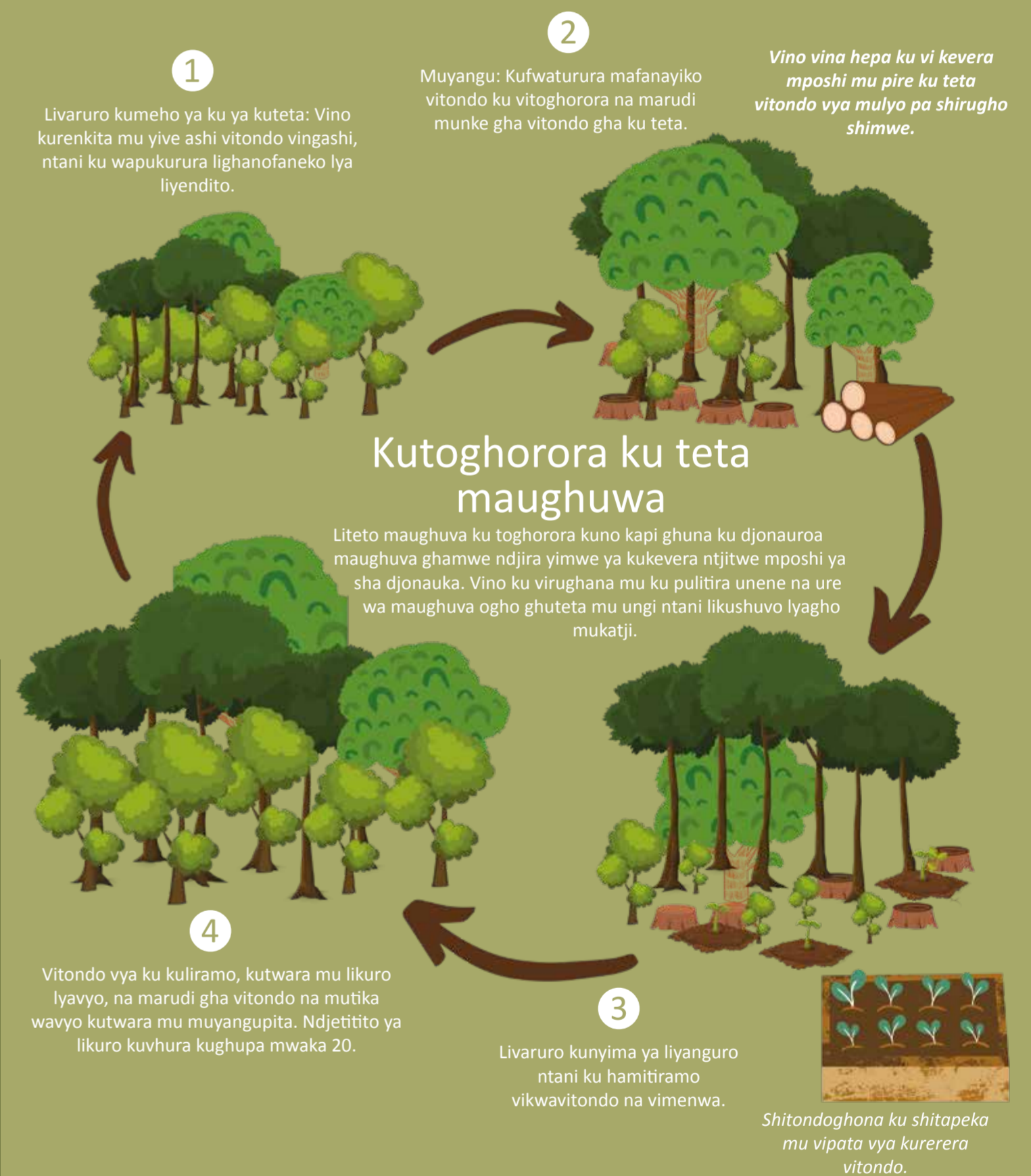
Kuyangura na ku vitjaha: Lino liyanguro vitondo mu ku vitjaha mukatji vikare vipirangi, mpopo pa livango na vitjaha vya ku mawoko. Yino ndjenditito ku komanita vipirangi vya vingi pa kutetaura.

Kuyangura namahina: Yino ndjenditito ya pantambo ya manongontjo gha kuyeruka gha kurenkita muwapaikite vitondo ku meho mu ka vitware ku maghulitiro gha pandje. Yayo ku vuhkita muyangu mpili momu yakara ndiro unene mu ku yirughanita.

MBAPIRA YA KU TETITA MAUGHUVA

- Mbapirapulitiro** ya ku tetita ya kurudi.
→ **Mbapirapulitiro ya kurudi** yakara mulyo mu livhu lya mpongatano na mu likungo ntjitwe.
→ Mu mavango gha ghuunangesefa, mwenya livango ana hepa kutapa **ghumbangi wa ghunankondo** wa livhu.
- Mashungido gha** ndjapo ku ruha rwa ku takamita ntjitwe ku mberewo da lipangero.
MMbapirapulitiro da ku tetita maughuva kudiwana ku:
→ Katima Mulilo na Bukalo mu Zambezi
→ Rundu na Divundu mu Kavango Upemeyuva
→ Nkurenkuru Kavango Utokero
→ Eenhana, Okongo na Omafo mu Ohangwena
→ Windhoek mu Khomas
- Mberewo yalikungo ntjitwe ndjo ya ku rughana **makonakono gha livango.**
→ Shidamu damu sha shikenu sha mbapira ya mashungido kushitapa kwa mashungidi mbapira
→ Sharuvara rwa ruvavuki ku shitapa ku mberewo ya yinene mu Windhoek.
→ Shashinaliwiru ku shipungura mu mberewo ya mu mukunda omo vatapanga lipulitiro
- Vitundwamo vya likonakono **kupulitira** mukuronayenditi) mberewo ya likungo ntjitwe.
Mbapira ya kuteta vitondo vya vinene:
Mberewo kutapa mbapira ya ku tetita vitondo ku liyendito likungo ntjitwe, kutwara mu mafanayiko ghavo. Vino ku virughana kutwara mu makungo ntjitwe ogho ghana wapero ntani ku vantu va ku ku karera varughanango ngesefa ya ku kufana.
- Mbapirapulitiro** ya ku tetita maughuva kuyi tapa mberewo ya likungo ntjitwe.
Mbapirapulitiro dimwe kumberewo yalikungo wiya:
Mu ku ghulitira pandje, ndi munda na ku yendita mauyendero.

LITETO MAUGHUVA MUNARUWA

- Rudi rwa vitondo muNamibia:**
USHIVI (*Guibourtia coleosperma*)
UGHUVA (*Pterocarpus angolensis*)
UHAHE (*Baikiaea plurijuga*)
UTUNDUNGU (*Burkea africana*)
- Vitondo vimwenka vya kutura para na vitoropora vya ku ghulita:**
UGORO (*Terminalia sericea*)
MWEYE (*Dichrostachys cinerea*)
UPAPAMA (*Colophospermum mopane*)

NDJENDITITO DA LIYENDITO MANDUNDA GHA KU TETA NA KUTETA HANASHI PAVETA

Kurughana livaruro lya pa ntateko ya ku tamekera.

Kurughana makonakono gha muruku rwa muyangu.

Kufunkunya mu maroli na vikoto.

Kutapa matengeko gha manene na mfuto ku vayanguli vi viyauka hanashi vya paveta.

Ku huguvalita deura da ku gwanapo ku vatakamiti ntjitwe na vatikitimo veta.